

Василь МИХАЙЛОВНаціональний університет оборони України
(Київ, Україна)ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-8566-752X>Електронна пошта: mihasik.dod@gmail.com**РОЗВИТОК ОРГАНІЗАЦІЙНО-ФУНКЦІОНАЛЬНОГО
УСТРОЮ ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ ПРАВОПОРЯДКУ
ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ (2002–2014 рр.)**

У статті досліджується процес формування, становлення та подальшого вдосконалення організаційної структури і функціонального призначення Військової служби правопорядку (далі – ВСП) у Збройних Силах України. Акцентовано увагу на передумовах створення цього спеціального правоохоронного формування, його місці у системі військового управління, а також на етапах еволюції, що відображають поступову трансформацію ВСП відповідно до потреб реформування сектору оборони держави.

Розкрито організаційно-штатну побудову центрального апарату ВСП, регіональних управлінь, зональних відділів, підрозділів спеціального призначення та навчального центру, що забезпечує підготовку кадрів для служби. Висвітлено ключові чинники, що зумовили запровадження у складі Збройних Сил України окремого органу з підтримання військової дисципліни, охорони військових об'єктів, забезпечення правопорядку та дотримання вимог законності у військовому середовищі. Особлива увага приділена аналізу правових, організаційних і соціально-політичних детермінант, що вплинули на формування функцій ВСП, їх адаптацію до умов проведення антитерористичної операції, операції Об'єднаних сил, а також до сучасних викликів особливого періоду, зокрема після початку повномасштабної збройної агресії проти України.

Досліджено основні етапи розвитку структури ВСП, визначено закономірності її удосконалення у взаємозв'язку із загальними процесами модернізації Збройних Сил України. Підкреслено важливість формування ефективного організаційно-функціонального устрою ВСП як необхідної умови забезпечення належного рівня правопорядку, дисципліни та законності у військових частинах, що, у свою чергу, є ключовим чинником зміцнення обороноздатності держави та підвищення авторитету військової служби у суспільстві.

Ключові слова: Військова служба правопорядку, Збройні Сили України, організаційно-функціональний устрій, воєнні реформи, правоохоронна діяльність.

Постановка проблеми. Дослідження присвячене систематизації та аналізу накопиченого досвіду організаційно-функціонального будівництва органів Військової служби правопорядку у період з 2002 по 2014 роки. На підставі узагальнення отриманих результатів сформульовано конкретні рекомендації щодо вдосконалення діяльності ВСП відповідно до сучасних стандартів безпеки та правопорядку. Необхідність проведення спеціального дослідження визначається потребою врахування попереднього досвіду для оптимізації подальшої організації та функціонування відповідних структур. Це дозволить підвищити ефективність діяльності органів ВСП у майбутньому.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблема становлення та інституціоналізації системи

органів ВСП залишається недостатньо дослідженою. Наявні розвідки з цього питання здебільшого зосереджені в межах військово-правової науки та належать фахівцям у сфері військового та цивільного права, дослідникам діяльності правоохоронних органів, спеціалістам із забезпеченням правопорядку у військових формуваннях України тощо.

У сучасному науковому дискурсі України спостерігається підвищення інтересу до проблематики військово-стратегічної підготовки ВСП, що знаходить своє відображення у зростаючій кількості наукових публікацій з даної тематики. Питання розбудови військової організації держави та формування нормативно-правового підґрунтя діяльності ВСП перебували у фокусі наукових

досліджень доктора юридичних наук Б. Ринажевського. Його праці зосереджені на аналізі еволюції цього спеціалізованого органу, визначенні ключових закономірностей його інституціоналізації та правового регулювання. Дослідник розглянув ВСП не лише як структурний елемент ЗС України, а й як важливу ланку у загальнодержавній системі військового управління, що забезпечує правопорядок, дисципліну та законність у військовому середовищі. Б. Ринажевський на підставі власних досліджень визначив три змістові етапи становлення організаційно-функціональної розбудови ВСП (Ринажевський, Б. 2010).

Фундаментальним узагальненням етапів становлення, розвитку та функціонування ВСП Збройних Сил України стало видання «Військова служба правопорядку у Збройних Силах України» (2012), підготовлене Головним управлінням ВСП. Праця містить системний аналіз нормативно-правових засад діяльності ВСП, її організаційної структури, завдань та функцій у мирний і воєнний час. У виданні комплексно висвітлено правові основи служби, порядок взаємодії з іншими військовими формуваннями та правоохоронними органами, окреслено напрями удосконалення організаційно-штатної побудови та кадрової політики. Книга має науково-практичний характер, поєднуючи теоретичні узагальнення з аналізом практики застосування законодавства, що робить її важливим джерелом для досліджень у галузі військового права та історії розвитку правоохоронних інституцій сектору безпеки й оборони України.

С. Шабетя зазначає, що ефективність правоохоронної діяльності у сфері безпеки держави залежить від узгодженості нормативно-правової бази та чіткості організаційної структури. Нині існує законодавча основа, однак, залишаються прогалини й неузгодженості, що знижують результативність. Перспективи розвитку полягають у вдосконаленні законодавства, зміцненні міжвідомчої координації та впровадженні сучасних управлінських підходів у діяльність правоохоронних органів (Шабетя, С. 2021).

М. Ковалів та І. Дроздова зосередили свої наукові пошуки на вивченні діяльності ВСП. У своїх дослідженнях вони акцентували увагу на важливості зміцнення правопорядку та військової дисципліни, що, відповідно до положень Воєнної доктрини України, визначено одним із ключових напрямів розвитку ЗС України. У цьому контексті особливого значення набуває підвищення ефек-

тивності діяльності ВСП, що покликана забезпечувати дотримання законності, підтримання правопорядку та військової дисципліни, а також захист конституційних прав військовослужбовців (Ковалів, М. & Дроздова, І. 2016).

В. Плахтій у своїх дослідженнях підкреслив, що ВСП є відомчим правоохоронним органом із комплексним адміністративно-правовим статусом. Цей статус охоплює низку взаємопов'язаних елементів, зокрема мету, завдання, функції, права та відповідальність військовослужбовців, що визначають її місце і роль у системі ЗС України. Особливостями цього статусу є чітко окреслені законом повноваження, їхня відомча спрямованість, а також обмеження щодо здійснення оперативно-розшукової та слідчої діяльності (Плахтій, В. 2024).

Мета статті полягає у розкритті процесу розвитку організаційно-функціональної побудови ВСП та виявленні провідних чинників воєнно-політичного та воєнно-організаційного характеру, що його визначали.

Виклад основного матеріалу. Проголошення незалежності України обумовило необхідність формування власних інституцій державної безпеки та оборони. У цьому контексті створення Міністерства оборони та Збройних Сил України стало ключовим етапом державотворення, що зумовило потребу у формуванні системи військового правопорядку як складової правової держави.

У збройних силах СРСР функції підтримання військової дисципліни та забезпечення правопорядку реалізовувалися через систему військових комендатур, що здійснювали контроль над військовими частинами у межах закріплених гарнізонів. На початковому етапі формування ЗС України, а також упродовж наступних одинадцяти років, система забезпечення правопорядку фактично залишалася спадщиною радянської армії. Завдання з несення патрульно-постової служби, контролю за військовим дорожнім рухом, охорони гарнізонних гауптвахт та участь у загально-гарнізонних заходах покладалися безпосередньо на сили і засоби військових частин, дислокованих у відповідних гарнізонах.

У 2001 р. у країнах пострадянського простору розпочалося формування військових правоохоронних структур нової концептуальної моделі, зокрема органів військової поліції (Шабетя, С. 2021).

Одним із ключових напрямів державної політики у сфері безпеки і оборони України стало

затвердження у січні 1997 р. Президентом України Державної програми будівництва та розвитку Збройних Сил України на період до 2005 року. Однак, з огляду на низку політичних, фінансових та методологічних чинників, Програма втратила актуальність до завершення строку її реалізації. З урахуванням цього 15 листопада 2000 р. Указом Президента України № 1237 офіційно затверджено її оновлену редакцію під назвою «Державна програма реформування та розвитку Збройних Сил України на період 2001–2005 рр.» (Указ Президента України Про внесення зміни до Указу Президента України. 2000).

Програма передбачала формування принципово нової організації – Військової служби правопорядку. Офіцери ГШ ЗС України відвідали десять країн для вивчення досвіду діяльності військово-поліцейських структур та забезпечення правопорядку у збройних силах. Робоча група детально вивчила особливості побудови організаційних структур, правові підстави, повноваження, завдання, а також практичні методи діяльності відповідних військово-поліцейських підрозділів. Під час міжнародних консультацій особливу увагу було приділено обміну досвідом щодо реалізації правоохоронних стандартів, управлінських практик та взаємодії військових поліцейських структур із цивільними правоохоронними органами.

Ключовою метою проведеного аналізу було не механічне запозичення іноземних моделей функціонування та завдань військових правоохоронних підрозділів, а всебічне вивчення зарубіжного досвіду з подальшою його адаптацією до національних особливостей, оперативного середовища та реальних спроможностей ЗС України.

У результаті в основу створення ВСП була покладена модель військової поліції збройних сил Республіки Польща, враховуючи її структурну та функціональну ефективність. Польська модель передбачала чітке розмежування функцій правоохоронного забезпечення військових формувань, зокрема виконання таких завдань, як підтримання дисципліни та правопорядку у військових частинах, протидія злочинності серед військовослужбовців, забезпечення внутрішньої безпеки та охорони військових об'єктів, розслідування військових правопорушень, а також контроль за дотриманням міжнародного гуманітарного права під час військових операцій. Крім того, польський досвід відзначався гнучкістю організаційних структур та високим рівнем взаємодії із цивільними правоохоронними органами, що є

важливим фактором ефективності військово-правоохоронної діяльності.

Унікальні відомості про розвиток ВСП містить інтерв'ю заступника начальника Генерального штабу ЗС України у 1996–2004 рр. генерал-лейтенанта О. Фоменка¹. Як зазначив колишній посадовець, отримані результати аналізу міжнародного досвіду давали змогу українським військовим фахівцям сформулювати ефективну модель військової поліції, що відповідатиме сучасним викликам і стандартам НАТО. Як слушно окреслив О. Фоменко, комплексне дослідження, здійснене спеціально створеною комісією, дало змогу сформулювати для керівництва Міністерства оборони України низку ґрунтовних пропозицій про заснування спеціалізованого правоохоронного органу – Військової поліції у складі ЗС України.

Наприкінці 2001 р. було підготовлено проєкт нормативно-правового акта, що став результатом ґрунтовного опрацювання концептуальних засад створення Військової поліції у складі ЗС України. У тексті документа детально окреслено пріоритетні завдання новоутвореного органу, його структурно-функціональні характеристики, визначено граничну чисельність особового складу, нормативно-правове підґрунтя діяльності, а також сформульовано основоположні принципи функціонування. Окрему увагу приділено процедурі інституціоналізації та механізмам подальшого функціонування даного правоохоронного формування. Зазначений проєкт було передано на розгляд Верховної Ради України для набуття законодавчого статусу. Однак у голови Комітету Верховної Ради України з питань національної безпеки і оборони постало питання щодо термінології, він висловив принципову незгоду із застосуванням терміна «військова поліція», обґрунтовуючи це негативними історичними асоціаціями, пов'язаними з діяльністю військових поліцейських підрозділів нацистської Німеччини у період окупації України 1941–1945 рр., що вчиняли масові злочини проти мирного населення. Враховуючи цю позицію, було ухвалено рішення використати альтернативне найменування нової структури – Військова служба правопорядку.

Враховуючи вищезазначене, можна стверджувати, що після прийняття Верховною Радою України Закону України «Про Військову службу

¹ Центральна телерадіостудія Міноборони. (2007). Інтерв'ю з заступником начальника Генерального штабу ЗС України генерал-лейтенантом О. Фоменком на каналі «Нова армія України» (відеозапис із особистого архіву автора).

правопорядку у Збройних Силах України» від 7 березня 2002 р. № 3099-III розпочався якісно новий етап забезпечення правопорядку у ЗС України, було визначено статус і призначення ВСП.

Відповідно до наказу Міністра оборони України від 11 квітня 2002 р. № 149, першим начальником Військової служби правопорядку у Збройних Силах України – начальником Головного управління Військової служби правопорядку Збройних Сил України було призначено генерал-майора Ю. Шаповала.

Відповідно до Закону України про ВСП, чисельність її особового складу була встановлена у межах, що не перевищують 1,5 % від загальної кількості військовослужбовців ЗС України, що зумовлювало нормативне обмеження її чисельного складу відповідно до законодавчих вимог. Це співвідношення, порівняно з іншими державами, було значно меншим. Наприклад, у Канаді й Великій Британії чисельність військової поліції становила близько 2 % від загальної кількості військовослужбовців, у США – 3–4 %, у Німеччині – 1,85 %, у Франції чисельність військової поліції (жандармерії) становила до 10 %, у військовій жандармерії Польщі орієнтовна чисельність військової поліції складала майже півтори тисячі військовослужбовців (Військова служба правопорядку у Збройних Силах України. 2012, с. 9).

Під безпосереднім керівництвом начальника ВСП здійснювалась активна організаційно-управлінська діяльність, спрямована на формування функціональної моделі Служби. Згідно з директивою Міністра оборони України від 12 червня 2002 р., було створено Головне управління Військової служби правопорядку у Збройних Силах України, визначене центральним органом управління Військової служби правопорядку. Крім того, було сформовано управлінські підрозділи центрального апарату (Центральне управління, Південне, Західне, Східне, Кримське територіальні управління та периферійні), а також передано у підпорядкування профільні частини та підрозділи ЗС України. Зокрема, відповідно до директиви Міністра оборони України від 2 грудня 2002 р. № Д-115/1/011, рішення начальника Генерального штабу ЗС України та наказу начальника ВСП від 29 квітня 2003 р. № 32², 307-му дисци-

плінарну частину було підпорядковано Головному управлінню.

На Головне управління було покладено безпосереднє керівництво підпорядкованими структурами та реалізацію основних функцій у сфері забезпечення військового правопорядку у Збройних Силах України. До структури Головного управління увійшли: штаб (відділ особового складу, відділ оперативних чергових, оперативне відділення, адміністративний відділ, організаційно-штатна група, відділ зв'язку та автоматизованих систем управління, служба захисту інформації та криптології); управління дізнання та профілактики правопорушень; управління організації охорони, патрульно-постової служби та розшуку; відділ організації охорони управління організації охорони, патрульно-постової служби та розшуку; відділ організації патрульно-постової служби та діяльності військової служби правопорядку у гарнізонах управління організації охорони, патрульно-постової служби та розшуку; відділ розшукової роботи управління організації охорони, патрульно-постової служби та розшуку; управління безпеки дорожнього руху; управління по боротьбі з корупцією та організованою злочинністю; відділ проведення службових розслідувань та профілактики правопорушень; відділ протидії диверсіям і терористичним актам та спеціальної підготовки; юридична служба; інформаційно-аналітичний відділ; група соціально-психологічної роботи; режимна служба; фінансово-економічна служба; відділ зведеного планування та контролю матеріально-технічного забезпечення.

Наказом Міністра оборони України від 12 червня 2002 р. № 198 розпочалося формування структурованої та ефективної системи військових правоохоронних органів. Цей документ визначив організаційну побудову та сфери відповідальності командних і спеціалізованих підрозділів, покликаних гарантувати правопорядок і високу дисципліну в ЗС України. Наказ визначав послідовність формування організаційної структури ВСП (Про заходи щодо створення Військової служби правопорядку у Збройних Силах України. 2002).

Перший етап передбачав такі заходи:

1. Створення центральних управлінських органів ВСП – Головного управління ВСП та Центрального управління ВСП (по місту Києву і Київській області), відповідальних за стратегічне планування, нормативне регулювання та загальний контроль за діяльністю підрозділів ВСП.

² Галузевий державний архів Міністерства оборони України. Ф. 6128. Оп. 49390. Спр. 4 (Наказ начальника ГУ ВСП ЗСУ від 29 квітня 2003 р. № 32 «Про прийом 307 дисциплінарної частини у склад Головного управління Військової служби правопорядку Збройних Сил України»). Арк. 1.

2. Розбудова Територіальних управлінь (Південного, Західного, Північного, Кримсько-го) для забезпечення координації діяльності ВСП у визначених оперативних командуваннях, оперативного управління та контролю за підпорядкованими підрозділами (ротами охорони, патрульно-постової служби, забезпечення і загалом окремих батальйонів ВСП).

Територіальні органи ВСП стали ключовими ланками у структурі Служби, що забезпечували реалізацію її функцій безпосередньо на місцях відповідно до адміністративно-територіального поділу України. Їх створення та розподіл зон відповідальності визначалося наказом Міністерства оборони України від 12 квітня 2016 р. № 253 «Про розподіл Зон діяльності органів управління та підрозділів Військової служби правопорядку у Збройних Силах України», що стало важливим кроком у формуванні ефективної та регіонально збалансованої системи забезпечення військового правопорядку.

Створювалися (перепідпорядковувалися) Дисциплінарні військові частини ВСП – спеціалізовані підрозділи, призначені для виконання судових рішень щодо відбування покарання у вигляді утримання військовослужбовців, засуджених за вчинення кримінальних або дисциплінарних правопорушень.

3. Створення слідчих відділів для розслідування військових злочинів та дисциплінарних проступків у тісній координації з військовими прокуратурами та правоохоронними органами. Вони забезпечували оперативне збирання, аналіз та кваліфікацію доказів, дотримуючись принципів законності, об'єктивності та неупередженості, що сприяло ефективному здійсненню правосуддя у сфері військового правопорядку.

4. Створення на базі Військового інституту імені гетьмана Петра Сагайдачного Національного університету «Львівська політехніка» Навчального центру підготовки особового складу ВСП. Основним напрямом його діяльності стало впровадження профільної системи підготовки офіцерів, прапорщиків та військовослужбовців за контрактом. Підготовка передбачала спеціалізовані напрями формування професійних і правових компетентностей, що відповідають посадовим обов'язкам та завданням ВСП у межах системи військового правопорядку.

На другому етапі передбачалося створення мережі територіальних органів та підрозділів ВСП. Зональні відділи і відділення ВСП відповідали безпосередньо за правопорядок у військо-

вих гарнізонах, здійснювали патрулювання та запобіжні заходи щодо правопорушень, підрозділи патрульної служби забезпечували військову дисципліну, контроль за поведінкою військовослужбовців у громадських місцях, запобігання конфліктним ситуаціям та порушенням. Їх інтеграція в єдину, гармонійно функціонуючу систему стала не просто кількісним зростанням підрозділів, а справжнім якісним проривом. Організовується і Центр спеціального призначення – із завданням підтримання правопорядку, попередження злочинів і диверсій у військових частинах (об'єктах). Це забезпечило суттєве покращення доступності, оперативності та ефективності діяльності, сприяючи розширенню територіальної присутності та максимальному охопленню регіонів. Завершення цього етапу являлось ключовою віхою у процесі структурної оптимізації, що давало змогу значно підвищити рівень координації, вдосконалити управління та покращити продуктивність. Завдяки чіткій ієрархії та логістичній злагодженості система отримала можливість гнучко реагувати на виклики часу, забезпечуючи не лише стабільність функціонування, а й створення нових можливостей для стійкого розвитку.

На третьому етапі передбачалося комплектування новостворених підрозділів ВСП особовим складом.

Завершальна фаза триступеневої стратегії формування системи військового правопорядку передбачала повне комплектування органів управління та підрозділів, їхню оперативну мобільність, високий рівень злагодженості та максимальну бойову ефективність, що в сукупності забезпечувала б стійкість, адаптивність і стратегічну перевагу функціонально дієздатної, структурованої системи.

На момент завершення формування органів управління та структурних підрозділів Служби правопорядку її структура включала близько 60 адміністративних одиниць, а загальна чисельність особового складу становила приблизно 5 тис. осіб (Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України. 2002).

У листопаді 2003 р., підбиваючи підсумки діяльності, начальник ВСП доповів керівництву Міністерства оборони України про вихід органів управління та підрозділів ВСП на новий етап розвитку, що ознаменувався початком повноцінного виконання покладених на них завдань за призначенням.

Під час розбудови структури органів управління ВСП було реалізовано понад 300 органі-

заційних заходів, що дало змогу оптимізувати її структури, визначити функції й завдання, а чисельність особового була скорочена на 40 %. Військовослужбовці ВСП отримали сучасне озброєння, спеціальні засоби та засоби індивідуального захисту (Про внесення змін до постанови КМУ, 2003 р.).

Висновки. Автор статті довів, що необхідність створення ВСП була обумовлена процесами розбудови військової організації та системи захисту правопорядку суверенної української держави. Творення органів ВСП мало на меті зміцнення військової дисципліни, правопорядку й правосвідомості військовослужбовців на основі законодавчої й нормативно-розпорядчої бази, з ураху-

ванням досвіду (моделей) військово-поліційних органів іноземних держав. У розглянутий період (2002–2014 рр.) було поетапно проведено масштабні заходи із творення організаційно-управлінської (функціональної) структури ВСП.

Вона включила такі основні елементи, як центральний управлінський апарат – Головне управління (управлінські, аналітичні, оперативні й правоохоронні підрозділи, підрозділи забезпечення тощо); територіально-оперативні органи; окремі військові частини (підрозділи), включаючи дисциплінарні й спеціального призначення; навчальні підрозділи. Було створено кадровий корпус співробітників ВСП, налагоджено його професійну підготовку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

Військова служба правопорядку у Збройних Силах України. (2012). Київ : Агентство теплих ідей «Январь», 134 с.

Ковалів, М. В. & Дроздова, І. В. (2016). Діяльність військової служби правопорядку в Збройних силах України. *Науковий Вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична.* Вип. 2, с. 208–216.

Плахтій, В. М. (2024). Зміст та особливості адміністративно-правового статусу Військової служби правопорядку у Збройних силах України. *Вісник кримінологічної Асоціації України.* № 2 (32), с. 767–775. DOI: <https://doi.org/10.32631/vca.2024.2.57>.

Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України: Закон України від 07.03.2002 р. № 3099-III. (2002). *Відомості Верховної Ради України.* № 32, Ст. 225.

Про внесення змін до деяких законодавчих актів України: Закон України від 15.05.2003 р. № 743-IV. (2003). *Відомості Верховної Ради України.* № 29, Ст. 233.

Про внесення змін до Зон діяльності органів управління та підрозділів Військової служби правопорядку у Збройних Силах України: наказ Міністерства оборони України від 22.09.2021 р. № 293. (2021). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0293322-21#n2> [дата зверн.: 26.02.2025].

Про внесення зміни до постанови Кабінету Міністрів України від 18.01.2003 р. № 83: Постанова Кабінету Міністрів України від 21.01.2005 р. № 77. (2005). *Офіційний вісник України.* № 4, Ст. 214.

Про внесення зміни до Указу Президента України від 15.11.2000 р. № 1237: Указ Президента України від 05.05.2001 р. № 234. (2001). *Офіційний вісник України.* № 14, Ст. 596.

Про затвердження Правил застосування спеціальних засобів військовослужбовцями Військової служби правопорядку у Збройних Силах України під час здійснення службових обов'язків: Постанова Кабінету Міністрів України від 18.01.2003 р. № 83. (2003). *Офіційний вісник України.* № 4, Ст. 135.

Про заходи щодо створення Військової служби правопорядку у Збройних Силах України: наказ Міністра оборони України від 12.06.2002 р. № 198.

Про розподіл зон діяльності органів управління та підрозділів Військової служби правопорядку у Збройних Силах України: наказ Міністерства оборони України від 12.05.2016 р. № 253. (2016). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0253322-16#Text> [дата зверн.: 19.03.2025].

Ринажевський, Б. (2010). Організація військової служби у службі правопорядку Збройних сил України. URL: <http://radnuk.info/statti/226-admin-pravo/14933-2011-01-21-02-45-05.html> [дата зверн.: 03.10.2025].

Шабета, С. (2021). Сучасний стан та перспективи розвитку нормативно-правового та організаційного забезпечення правоохоронної діяльності у сфері безпеки держави. *Юридичний науковий електронний журнал.* № 7, с. 238–241. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2021-7/59>.

REFERENCES

- Viiskova sluzhba pravoporiadku u Zbroinykh Sylakh Ukrainy.* (2012). [Military Law Enforcement Service in the Armed Forces of Ukraine]. Kyiv: Ahentstvo teplykh idei "Yanvar", 134 s. [in Ukrainian].
- Kovaliv, M. V. & Drozdova, I. V. (2016). Diialnist viiskovoi sluzhby pravoporiadku v Zbroinykh sylakh Ukrainy [Activities of the Military Law Enforcement Service in the Armed Forces of Ukraine]. *Naukovyi Visnyk Lvivskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav. Seriiia yurydychna.* Vyp. 2, s. 208–216. [in Ukrainian].
- Plakhtii, V. M. (2024). Zmist ta osoblyvosti administratyvno-pravovoho statusu viiskovoi sluzhby pravoporiadku u zbroinykh sylakh Ukrainy [Content and features of the administrative and legal status of the Military Law Enforcement Service in the Armed Forces of Ukraine]. *Visnyk kryminolohichnoi Asotsiatsii Ukrainy.* № 2 (32), s. 767–775. DOI: <https://doi.org/10.32631/vca.2024.2.57>. [in Ukrainian].
- Pro Viiskovu sluzhbu pravoporiadku u Zbroinykh Sylakh Ukrainy [About the Military Law Enforcement Service in the Armed Forces of Ukraine]: Zakon Ukrainy vid 07.03.2002 r. № 3099-III. (2002). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy.* № 32, art. 225. [in Ukrainian].
- Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy [On amendments to certain legislative acts of Ukraine]: Zakon Ukrainy vid 15.05.2003 r. № 743-IV. (2003). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy.* № 29, art. 233. [in Ukrainian].
- Pro vnesennia zmin do Zon diialnosti orhaniv upravlinnia ta pidrozdiliv Viiskovoi sluzhby pravoporiadku u Zbroinykh Sylakh Ukrainy [On amendments to the Areas of Activity of Management Bodies and Units of the Military Law Enforcement Service in the Armed Forces of Ukraine]: nakaz Ministerstva oborony Ukrainy vid 22.09.2021 r. № 293. (2021). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0293322-21#n2> [Accessed: 26.02.2025]. [in Ukrainian].
- Pro vnesennia zminy do postanovy Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 18.01.2003 r. № 83 [On Amendments to the Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 83 of January 18, 2003]: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 21.01.2005 r. № 77. (2005). *Ofitsiyni visnyk Ukrainy.* № 4, art. 214. [in Ukrainian].
- Pro vnesennia zminy do Ukazu Prezydenta Ukrainy vid 15.11.2000 r. № 1237 [On Amendments to the Decree of the President of Ukraine No. 1237 of November 15, 2000]: Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 05.05.2001 r. № 234. (2001). *Ofitsiyni visnyk Ukrainy.* № 14, art. 596. [in Ukrainian].
- Pro zatverdzhennia Pravyl zastosuvannia spetsialnykh zasobiv viiskovosluzhbovtsiamy Viiskovoi sluzhby pravoporiadku u Zbroinykh Sylakh Ukrainy pid chas zdiisnennia sluzhbovykh oboviazkiv [On approval of the Rules for the use of special means by servicemen of the Military Law Enforcement Service of the Armed Forces of Ukraine during the performance of official duties]: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 18.01.2003 r. № 83. (2003). *Ofitsiyni visnyk Ukrainy.* № 4, art. 135. [in Ukrainian].
- Pro zakhody shchodo stvorennia Viiskovoi sluzhby pravoporiadku u Zbroinykh Sylakh Ukrainy [On measures to establish a Military Law Enforcement Service in the Armed Forces of Ukraine]: nakaz Ministra oborony Ukrainy vid 12.06.2002 r. № 198. [in Ukrainian].
- Pro rozpodil zon diialnosti orhaniv upravlinnia ta pidrozdiliv Viiskovoi sluzhby pravoporiadku u Zbroinykh Sylakh Ukrainy [On the distribution of zones of activity of management bodies and units of the Military Law Enforcement Service in the Armed Forces of Ukraine]: nakaz Ministerstva oborony Ukrainy vid 12.05.2016 r. № 253. (2016). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0253322-16#Text> [Accessed: 19.03.2025]. [in Ukrainian].
- Rynazhevskiy, B. M. (2010). Orhanizatsiia viiskovoi sluzhby u sluzhbi pravoporiadku Zbroinykh syl Ukrainy [Organization of military service in the law enforcement service of the Armed Forces of Ukraine]. URL: <http://radnuk.info/statti/226-admin-pravo/14933-2011-01-21-02-45-05.html> [Accessed: 03.10.2025]. [in Ukrainian].
- Shabetia, S. (2021). Suchasnyi stan ta perspektyvy rozvytku normatyvno-pravovoho ta orhanizatsiinoho zabezpechennia pravookhoronnoi diialnosti u sferi bezpeky derzhavy [Current status and prospects for the development of regulatory and organizational support for law enforcement activities in the field of state security]. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal.* № 7, s. 238–241. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2021-7/59>. [in Ukrainian].

Vasyl MYKHAILOV

The National Defence University of Ukraine

(Kyiv, Ukraine)

ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-8566-752X>

**DEVELOPMENT OF THE ORGANIZATIONAL AND FUNCTIONAL STRUCTURE
OF THE MILITARY LAW ENFORCEMENT SERVICE
OF THE ARMED FORCES OF UKRAINE (2002–2014)**

The article examines the process of formation, establishment, and further improvement of the organizational structure and functional purpose of the Military Law Enforcement Service (MLES) of the Armed Forces of Ukraine. The study emphasizes the prerequisites for the creation of this special law enforcement formation, its place within the system of military administration, and the stages of its evolution, which reflect the gradual transformation of the MLES in accordance with the needs of defence sector reform.

The organizational and staff structure of the central apparatus of the MLES, regional directorates, zonal departments, special units, and the training centre are described in detail. The article highlights the key factors that led to the establishment within the Armed Forces of Ukraine of a separate body responsible for maintaining military discipline, guarding military facilities, ensuring law and order, and upholding legality in the military environment. Particular attention is paid to the analysis of legal, organizational, and socio-political determinants that influenced the formation of the MLES functions and their adaptation to the conditions of the Anti-terrorist operation, the Joint Forces operation, as well as to the modern challenges of the special period, especially after the onset of the full-scale armed aggression against Ukraine.

The main stages of the MLES structural development are studied, and the regularities of its improvement are identified in correlation with the general processes of modernization of the Armed Forces of Ukraine. The importance of forming an effective organizational and functional framework of the MLES is emphasized as a necessary condition for ensuring an appropriate level of law and order, discipline, and legality in military units, which, in turn, constitutes a key factor in strengthening the state's defence capability and enhancing the authority of military service in society.

Keywords: Military Law Enforcement Service, Armed Forces of Ukraine, organizational and functional structure, military reforms, law enforcement activities.